

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ

Кузьменко Катерина Михайлівна

УДК 339.165.4:656.61043.86(043.5)

АНОТАЦІЯ

до дисертації на тему:

**«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
МОРСЬКОЇ ТОРГІВЛІ»**

Спеціальність 073 - «Менеджмент»

Галузь знань 07 - «Управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня
доктор філософії

Дисертація містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів
мають посилання на відповідне джерело:

Кузьменко К.М.

Науковий керівник: Примачова Наталія Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент

Одеса - 2023

АНОТАЦІЯ

Кузьменко К. М. Управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент, (галузь знань 07 – Управління та адміністрування). – Національний університет Одеська морська академія, Одеса, 2023.

Дослідження присвячене подальшому розвитку теоретико-методичного забезпечення і розробленню науково-практичних рекомендацій щодо управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі.

На основі дослідження поглядів науковців і практиків на сутність поняття «інтеграційних процесів» обґрунтовано необхідність виокремлення тлумачення з урахуванням специфіки морської торгівлі як сукупності послідовних дій щодо становлення нової цілісності в результаті об'єднання вже існуючих систем – елементів міжнародної торгівлі товарами, доставка яких здійснюється з використанням морського транспорту. Виділено особливі форми інтеграції на різних рівнях та у різних секторах морської галузі, що базуються на дотриманні вимог до реалізації інтеграційних стратегій діяльності підприємств морського транспорту. На глобальному рівні до інтеграційних процесів належать усі форми співпраці країн та їх транспортних систем задля ефективного поділу праці, на внутрішньосистемному - альянси морських перевізників у судноплаванні, відносини концесії у портовому бізнесі, фрахтування суден у шипінговій діяльності, участь у мультимодальних транспортуваннях та перевезення міжнародними транспортними коридорами.

Сформовано теоретичні положення щодо критеріїв забезпечення стійкості інтеграційних процесів морської торгівлі, що містять перелік показників оцінки рівня забезпечення стійкості, виокремлено сутність кожного з критеріїв. Деталізована система зовнішніх та внутрішніх чинників,

що мають вплив на стійкість інтеграційних процесів. Наведено проблеми, що стримують впровадження інтеграційних процесів морської торгівлі та включають в себе зношування технічного потенціалу з подальшою втратою функціонального призначення транспортного потенціалу, нерівномірність і нестійкість економічного зростання в окремих національних або інтегрованих підсистемах, складність проблем формування та реалізації стратегії конкурентоспроможного позиціонування флоту на ринку транспортних послуг щодо збереження адекватності стану стосовно параметрів фрахтового ринку, бар'єри зовнішнього середовища та інституційні обмеження міжнародного права, недостатність державного регулювання та підтримки реалізації інтеграційних процесів у діяльність підприємств морського транспортного комплексу.

На основі комплексного аналізу показників світової морської торгівлі та судноплавства, а також оцінки поточного стану та особливостей зміни виробничо-економічної бази, яка формує вантажопотоки, визначені особливості формування параметрів і напрямків розвитку світової морської торгівлі. Детально досліджений поточний стан і виявлені проблеми адекватного розвитку морегосподарського комплексу України відносно її реальних потреб в участі у інтеграційних процесах різних форм.

У дисертації запропоновано методичні основи щодо забезпечення конкурентної стійкості національного морського транспортного комплексу задля можливості подальшої реалізації інтеграційних процесів та оцінювання інтеграційної стабільності у досягненні транспортної незалежності України, що містить в собі модель управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі, у якій представлені вимоги до формування інтеграційних процесів та обрання доцільних параметрів функціонування підприємств морського транспорту.

Удосконалено науково-методичне забезпечення з управління інтеграційними процесами морської торгівлі, що охоплює параметри, методи та інструментарій управління інтеграційними процесами підприємств

морегосподарського комплексу на мікроекономічному на макроекономічному рівнях. Ефективність управління інтеграційними процесами визначається якісним поєднанням морської транспортної політики держави та безпосередньо менеджментом підприємств морського транспорту. Менеджмент транспортних підприємств зводиться до коректного вибору техніко-економічних параметрів функціональної діяльності підприємств, досягнення інноваційного статусу діяльності та реалізації інвестиційної політики забезпечення реалізації інтеграційних процесів. Морська транспортна політика держави ж має бути направлена на забезпечення адекватного стану морської торгівлі та стійкої позиції в сегментах спеціалізації України в міжнародному поділі праці. Розроблено систему завдань, що вирішуються на різних рівнях, задля ефективного впровадження інтеграційних процесів морської торгівлі. Виділено критерії системної конкурентоздатності для подальшої можливості впровадження інтеграційних процесів у діяльність підприємств морегосподарського комплексу, серед яких особливе місце посідають збалансованість цін (тарифних ставок), якість доставки товару і надійність технологічного процесу.

Подальшого розвитку набули методичні положення прийняття управлінських рішень в системі управління розвитком інтеграційних процесів на основі використання запропонованого інструментарію та форм оптимізації інтеграційних процесів у відповідності з теорією ефективного позиціонування підприємств морського транспорту і логікою прийняття рішень в системі невизначеності ризиків. Розроблені методологічні положення до мінімізації усіх форм ризиків морської галузі задля подальшого впровадження інтеграційних процесів. Запропоновано інструментарій оптимізації з адаптацією до ризиків у морській торгівлі задля подальшого впровадження інтеграційних процесів.

Таким чином, у дисертації розроблений авторський підхід до формування методичних положень управління розвитком інтеграційних процесів морської торгівлі, який передбачає використання єдиних економіко-

правових підходів і досконалої організації господарської та інвестиційної діяльності окремих підприємств морського комплексу задля забезпечення реалізації інтеграційних процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні методичного підходу до визначення принципу збалансованої системи показників для оптимального прийняття рішень та обґрунтування конкурентної стійкості підприємств національного морського транспортного комплексу, що передбачає реалізацію інтеграційних процесів морської торгівлі. Методика прийняття управлінських рішень в системі розвитку розроблена у відповідності з теорією ефективного позиціонування і логікою прийняття рішень в системі невизначеності ризиків морської торгівлі, такий підхід сприяє оптимізації функціонування галузі в цілому та прийняттю рішень, які відповідають сучасним вимогам світової морської торгівлі.

Ключові слова: *інтеграція, морська галузь, морський торговельний порт, морська торгівля, морський транспорт, ефективність, критерії, сталий розвиток, судноплавство, менеджмент, судноплавні компанії, методи управління, морські перевезення, торговельне мореплавство, морегосподарський комплекс, транспортна політика*

ABSTRACT

Kuzmenko K. M. Development Management of Maritime Trade Integration Processes. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty 073 – Management, (field of knowledge 07 – Management and administration). National University Odessa Maritime Academy, Odesa, 2023.

The study is dedicated to the further development of theoretical and methodological support and scientific and practical recommendations for maritime trade integration processes development management.

On the basis of the scientists and practitioners' views study on the essence of the concept of "integration processes", the need to separate the interpretation taking into account the maritime trade specifics as a set of consecutive actions towards the new integrity formation as a result of the unification of already existing systems - elements of international trade in goods, the delivery of which is carried out by maritime transport, is justified. Special forms of integration at different levels and in different sectors of the maritime industry, which are based on compliance with the maritime transport enterprises integration strategies implementation requirements, are highlighted. At the global level, integration processes include all forms of cooperation between countries and their transport systems for the effective division of labor, at the intra-system level there are alliances of sea carriers in shipping, concession relations in port business, vessel chartering in shipping management, participation in multimodal transportation and transportation via international transport corridors.

Theoretical provisions regarding the criteria for ensuring the maritime trade integration processes stability are formed, containing a list of indicators for assessing the level of ensuring stability, and the essence of each of the criteria is highlighted. The system of the external and internal factors, which affect the integration processes stability, is detailed. The problems which limit the implementation of maritime trade integration processes are presented. They include the wear and tear of the technical potential with the subsequent loss of the transport potential functional purpose, the unevenness and instability of economic growth in individual national or integrated subsystems, the problems complexity of the formation and implementation of the strategy for competitive positioning of the fleet in the transport services market regarding the preservation of the adequacy of the condition in relation to the freight market parameters, the barriers of the external environment and the institutional limitations of international law, the insufficiency of state regulation and support for the integration processes implementation in the maritime transport complex enterprises activities.

On the world maritime trade and shipping indicators comprehensive analysis basis, as well as based on the assessment of the current condition and features of changes in the production and economic base that forms cargo flows, the formation features of world maritime trade development parameters and directions are determined. The current condition and problems of the adequate development of the maritime transport complex of Ukraine in relation to its real needs for participation in integration processes of various forms have been investigated in detail.

The dissertation offers methodological foundations for ensuring the national maritime transport complex competitive stability for the possibility of further integration processes implementation and evaluation of integration stability in achieving transport independence of Ukraine. The management model for the maritime trade integration processes development is developed. It presents the requirements for the integration processes formation and the selection of appropriate parameters for the functioning of maritime transport enterprises.

The scientific and methodological support for the maritime trade integration processes management is improved, covering the parameters, methods and tools for the integration processes management of the maritime transport complex enterprises at the microeconomic and macroeconomic levels. The integration processes management effectiveness is determined by a qualitative combination of the maritime transport policy of the state and directly by the maritime transport enterprises management. The transport enterprises management is erected to the correct selection of technical and economic parameters of the enterprises functional activity, the achievement of the innovative status of activity and the implementation of an investment policy to ensure the integration processes development. The maritime transport policy of the state should be aimed at ensuring an adequate condition of maritime trade and a stable position in Ukraine's specialization segments in the international division of labor. A system of tasks to be solved at different levels is developed for the effective implementation of maritime trade integration processes. The systemic competitiveness criteria are highlighted for the further possibility of integration processes implementation in the maritime transport

complex enterprises activities, among which the balance of prices (tariff rates), the quality of product delivery and the reliability of the technological process occupy a special place.

Methodical provisions for making managerial decisions in the integration processes development management system are further developed based on the use of the proposed tools and integration processes optimization forms in accordance with the theory of effective positioning of maritime transport enterprises and the logic of decision-making in the system of risk uncertainty. Methodological provisions are developed to minimize all forms of risks in the field of maritime trade for the integration processes further implementation. An optimization tools with adaptation to risks in maritime trade are proposed for the further implementation of integration processes.

Thus, the dissertation developed an author's approach to the formation of methodological provisions for the maritime trade integration processes development, which involves the use of unified economic and legal approaches and perfect organization of economic and investment activities of individual enterprises of the maritime complex in order to ensure the implementation of integration processes.

The practical significance of the obtained results lies in the substantiation of a methodical approach to determining the principle of a balanced system of indicators for optimal decision-making and substantiation of the competitive stability of enterprises of the national maritime transport complex, which involves the implementation of maritime trade integration processes. The management decision-making method in the development system is designed in accordance with the theory of effective positioning and the logic of decision-making in the system of uncertainty of maritime trade risks, this approach contributes to optimizing the functioning of the industry as a whole and making decisions that meet the modern requirements of global maritime trade.

Key words: *integration, maritime industry, maritime trade port, maritime trade, maritime transport, efficiency, criteria, sustainable development, shipping,*

*management, shipping companies, management methods, maritime transportation,
merchant shipping, maritime complex, transport policy*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Примачов М.Т., Кузьменко К.М. Проблеми управління стійкістю глобального ринку морської торгівлі. Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. 2019. Вип. 2(67), С. 16-27. DOI: <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2019-2-16-27> [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

2. Кузьменко К. М. Основні аспекти розвитку транспортного комплексу України за критеріями інтеграції. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2021. Вип. 1(74). С. 52-64. DOI: <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2021-1-52-64> [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

3. Кузьменко К.М. Особливості прийняття економічних рішень в інтеграційних процесах транспортних комплексів. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2021. Вип. 76. С. 18-28. DOI: <https://doi.org/10.31375/2226-1915-2021-3-17-28> [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

4. Кузьменко К. М. Механізм оптимізації інвестиційної активності в системі інтеграційних технологій морського транспорту. *Економіка і регіон*. 2022. Вип. 2(85)С. 47-52. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2\(85\).2631](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.2(85).2631) [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

5. Кузьменко К.М. Мультиmodalні перевезення як одна з форм інтеграційних процесів на ринку транспортних послуг. *Причорноморські економічні студії*. №81, 2023. Вип. 81. С. 58-62. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-10> [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

6. Кузьменко К.М. Управління розвитком компонентів морського кластеру на шляху до налагодження інтеграційних процесів транспортної системи країни. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 3(92).

C. 34-38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-5> [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

7. Kuzmenko K. Conditions and possibilities of integration projects implementation in the transport system of Ukraine. *Scientific innovations and advanced technologies*. 2023. V. 13 (27). P. 15-23. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13\(27\)-15-23](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13(27)-15-23) [Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Prymachova Nataliia, Kuzmenko Kateryna. Integration Strategies Features in the Global Maritime Market. *Interaction of society and science: prospects and problems: materials XXII International Scientific and Practical Conference, April 20-23, London, England, 2021*. 225 p.

9. Примачов М. Т., Кузьменко К. М. Підходи щодо інтеграційних процесів на ринку морської торгівлі. *Проблеми і перспективи розвитку транспорту: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, 22 квітня 2021 року ОНМУ. Одеса, 2021*. С. 63-65.

10. Кузьменко К. М. Особливості сучасних інтеграційних процесів у глобальному торговельному судноплаванні. *Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців та студентів, 22 квітня 2021 року НУ «ОМА». Одеса, 2021*.

11. Кузьменко К. М. Інтеграційні аспекти розвитку транспортного комплексу України. *Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців та студентів, 1-2 грудня 2022 року НУ «ОМА». Одеса, 2022*.

12. Kateryna Kuzmenko. Стратегічні рішення щодо поживлення інтеграційних процесів транспортного комплексу України в умовах війни. *Priority directions of science development: materials V International Scientific and Practical Conference, February 06 – 08, Hamburg, Germany, 2023*. 139 p.